

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Біостатистика” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки
бакалаврів
(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напряму) 6.040204 - прикладна фізика
спеціалізації _____

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – освоєння основних методів статистичного аналізу і описання експериментальних даних, які застосовуються у біологічних і медичних дослідженнях.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: надати необхідний обсяг знань в області описування експериментальних даних біологічних і медичних досліджень, з методів порівняння двох і декількох груп, аналізу якісних ознак, залежностей, повторних вимірювань, планування досліджень.

1.3. Кількість кредитів – 5.

1.4. Загальна кількість годин – 150.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-й
Семестр	
7-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
48 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
70 год.	год.
Індивідуальні завдання	
10 год.	

1.6. Заплановані результати навчання: студенти мають знати основні методи статистичного аналізу і описання експериментальних даних, які застосовуються у біологічних і медичних дослідженнях;

вміти обирати статистичний метод при обробці і аналізі результатів дослідження, планувати біологічні і медичні дослідження, оцінювати статистичні результати у наукових публікаціях біомедичного напрямку.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Характеристики розподілів і наявність відмінностей між групами.

Тема 1. Статистика, біологічні дослідження і клінічна практика.

Обмеження фінансування і статистика. Достовірність і статистична значимість. Перевірка. Помилки.

Тема 2. Як описати експериментальні дані.

Середнє. Стандартне відхилення. Нормальний розподіл. Медіана і процентилі. Вибіркові оцінки. Наскільки точні вибіркові оцінки.

Тема 3. Порівняння декількох груп: дисперсійний аналіз.

Випадкові вибірки з нормально розподіленої сукупності. Дві оцінки дисперсії. Критичне значення F. Приклади.

Тема 4. Порівняння двох груп.

Принцип методу. Стандартне відхилення різниці. Критичне значення t. Вибірки довільного обсягу. Приклади. Критерій Стьюдента з точки зору дисперсійного аналізу. Помилки у використанні критерію Стьюдента. Критерій Стьюдента для множинних порівнянь. Критерій Ньюмена-Кейлса. Критерій Тьюки. Множинні порівняння з контрольною групою. Що означає P. Перевірочна робота (експрес-контроль).

Тема 5. Аналіз якісних ознак.

Точність оцінки часток. Порівняння часток. Таблиці спряженості: критерій χ^2 . Точний критерій Фішера.

Тема 6. Що означає «незначімо»: чутливість критерію.

Два роду помилок. Чим визначається чутливість. Чутливість дисперсійного аналізу. Чутливість таблиць спряженості. Практичні труднощі. Навіщо обчислювати чутливість.

Розділ 2. Кількісна оцінка відмінностей между групами.

Тема 7. Довірчий інтервал.

Довірчий інтервал для різниці середніх. Перевірка гіпотез за допомогою довірчих інтервалів. Довірчий інтервал для середнього. Довірчий інтервал для різниці часток. Довірчий інтервал для частки. Довірчий інтервал для значень.

Тема 8. Аналіз залежностей.

Рівняння регресії. Оцінка параметрів рівняння регресії за вибіркою. Порівняння двох ліній регресії. Кореляція. Коефіцієнт кореляції Пірсона. Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Чутливість коефіцієнта кореляції. Порівняння двох способів вимірювання: метод Бленда-Алтмана.

Тема 9. Аналіз повторних вимірювань.

Парний критерій Стьюдента. Новий підхід до дисперсионному аналізу. Дисперсійний аналіз повторних вимірювань. Якісні ознаки: критерій Мак-Німара.

Тема 10. Непараметричні критерії.

Параметричні і непараметричні методи. Порівняння двох вибірок: критерій Манна-Уїтні. Порівняння спостережень до і після лікування: критерій Уїлкоксона. Порівняння декількох груп: критерій Крускала-Уолліса. Повторні вимірювання: критерій Фрідмана.

Тема 11. Аналіз виживання.

Крива виживання. Порівняння двох кривих виживання. Критерій Гехана. Чутливість і обсяг вибірки.

Тема 12. Як спланувати дослідження.

Яким критерієм скористатися. Рандомізація і сліпий метод. Чи достатньо рандомізації. Як поліпшити становище. Аналіз використання статистичних методів в конкретному медичному або біологічному дослідженні, викладеному в науковій статті.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	усього					усьог о	усього				
		л	пр	ла б.	інд	с. р.		л	пр	лаб.	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Характеристики розподілів і наявність відмінностей між групами												
Тема 1. Статистика, біологічні дослідження і клінічна практика.	3	2				1						
Тема 2. Як описати експериментальні данні.	8	2	2			4						
Тема 3. Порівняння декількох груп: дисперсійний аналіз.	12	3	3			6						
Тема 4. Порівняння двох груп.	19	3	7			9						
Тема 5. Аналіз якісних признаков.	15	3	5			7						
Тема 6. Що означає «незначімо»: чутливість критерію.	15	3	5			7						
Контрольна робота за темами 2-6 розділу 1	2		2									
Разом за розділом 1	74	16	24			34						
Розділ 2. Кількісна оцінка відмінностей між групами												
Тема 7. Довірчий інтервал.	12	3	3			6						
Тема 8. Аналіз залежностей.	19	4	6			9						
Тема 9. Аналіз повторних вимірювань.	12	3	3			6						
Тема 10. Непараметричні критерії.	15	3	5			7						

Тема 11. Аналіз виживання.	12	3	3		6						
Контрольна робота за темами 1-5 розділу 2	2		2								
Тема 12. Як спланувати дослідження.	4		2		2						
Разом за розділом 2	76	16	24		36						
Усього годин	150	32	48		70						

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Розділ 1. Характеристики розподілів і наявність відмінностей між групами		
1	Тема 2. Як описати експериментальні дані. Задачі. Перевірочна робота (експрес-контроль).	2
2	Тема 3. Порівняння декількох груп: дисперсійний аналіз. Задачі.	3
3	Тема 4. Порівняння двох груп. Задачі.	7
4	Тема 5. Аналіз якісних ознак. Задачі.	5
5	Тема 6. Що означає «незначимо»: чутливість критерію. Задачі.	5
6	Контрольна робота за темами 2-6 розділу 1	2
Розділ 2. Кількісна оцінка відмінностей між групами		
7	Тема 7. Довірчий інтервал. Задачі.	3
8	Тема 8. Аналіз залежностей. Задачі.	6
9	Тема 9. Аналіз повторних вимірювань. Задачі.	3
10	Тема 10. Непараметричні критерії. Задачі.	5
11	Тема 11. Аналіз виживання. Задачі.	3
12	Контрольна робота за темами 1-5 розділу 2	2
13	Тема 12. Як спланувати дослідження. Індивідуальні завдання.	2
	Разом	48

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
Розділ 1. Характеристики розподілів і наявність відмінностей між групами		
1	Тема 1. Статистика, біологічні дослідження і клінічна практика. Аналіз теоретичного матеріалу.	1
2	Тема 2. Як описати експериментальні дані. Рішення задач.	4
3	Тема 3. Порівняння декількох груп: дисперсійний аналіз. Задачі. Рішення задач.	6
4	Тема 4. Порівняння двох груп. Рішення задач.	9
5	Тема 5. Аналіз якісних ознак. Рішення задач.	7
6	Тема 6. Що означає «незначимо»: чутливість критерію. Рішення задач.	7
Розділ 2. Кількісна оцінка відмінностей між групами		
7	Тема 7. Довірчий інтервал. Рішення задач.	6
8	Тема 8. Аналіз залежностей. Рішення задач.	9
9	Тема 9. Аналіз повторних вимірювань. Рішення задач.	6

10	Тема 10. Непараметричні критерії. Рішення задач.	7
11	Тема 11. Аналіз виживання. Рішення задач.	6
12	Тема 12. Як спланувати дослідження. Робота з текстом.	2
	Разом	70

6. Індивідуальні завдання

Аналіз використання статистичних методів в конкретному медичному або біологічному дослідженні, викладеному в науковій статті. Результати представляються у вигляді презентації на трьох-п'яти слайдах, на яких наводиться інформація про назву та авторів роботи, про вихідні данні публікації; перераховуються та пояснюються методи біостатистики, використані в роботі; наводяться висновки.

7. Методи контролю

Контрольні роботи. Перевірочні роботи. Рішення задач на практичних заняттях біля дошки, виконання домашніх завдань, виконання індивідуального завдання. Екзамен.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Екзамен	Сума		
Розділ 1		Розділ 2		Індивідуальне завдання	Контрольна робота, передбачена навчальним планом			Разом	
T1	T2-T6	T7-T11			1	2			
-	15 (5×3 б.)	20 (5×4 б.)		5	10	10	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Бали в рамках тем T2-T11 передбачено за роботу на відповідних лекційних і практичних заняттях, виконання перевірочних робіт та самостійну роботу.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література Основна література

1. Гланц С. Медико-біологіческая статистика. Пер. с англ. - М., Практика, 1998. – 459с.
2. Атраментова Л.О., Утевська О.М. Статистичні методи в біології: Підручник. – Х.: ХНУ імені В.К. Каразіна, 2007. – 288 с.
3. Атраментова Л.О., Утевська О.М. Статистические методы в биологии: учебник. – Горловка: «Видавництво «Ліхтар»», 2008. – 248 с.

Допоміжна література

1. Атраментова Л.О., Утевська О.М. Біометрія. Ч. I. Характеристика розподілів: підручник. – Видавництво «Ранок», 2007. – 176 с.
2. Атраментова Л.О., Утевська О.М. Біометрія. Ч. II. Порівняння груп і аналіз зв'язку: підручник. – Видавництво «Ранок», 2007. – 176 с.
3. Леонов В.П., Ижевский П.В. Применение статистики в медицине и биологии: анализ публикаций 1990—1997 гг. Деп. ВИНТИ 23.01.98Х9 179-В98/ГНЦ РФ — Институт биофизики М 1998;10.
4. Леонов В.П., Ижевский П.В. Об использовании прикладной статистики при подготовке диссертационных работ по медицинским и биологическим специальностям. Бюлл ВАК РФ 1997;5:56—61.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Васильева Н.А. Методы статистической обработки данных в зоологии. Презентации. Электронный ресурс: www.sevin.ru/menues1/index_rus.html
2. Электронный учебник StatSoft, Inc. (1999). Электронный учебник по статистике. Москва, StatSoft. WEB: <http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm>.
3. Леонов В.П., Ижевский П.В. Применение статистики в статьях и диссертациях по медицине и биологии. Часть I. Описание методов статистического анализа в статьях и диссертациях.

Курси для дистанційного навчання:

1. Data analysis for life sciences
[HTTPS://WWW.EDX.ORG/XSERIES/DATA-ANALYSIS-LIFE-SCIENCES](https://www.edx.org/xseries/data-analysis-life-sciences)
2. Introduction to Applied Biostatistics: Statistics for Medical Research
<https://www.edx.org/course/introduction-applied-biostatistics-osakaux-med101x>
3. Health in numbers: quantitative methods in clinical & public health research
<https://www.edx.org/course/health-numbers-quantitative-methods-harvardx-ph207x>
3. Основы статистики
<https://stepik.org/course/76/syllabus>